ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਰਾਜ

(2022 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1050)

ਜੁਲਾਈ 28, 2022

[ਬੀ. ਗਵਾਈ ਅਤੇ ਪਾਮਿਦੀਘੰਤਮ ਸ੍ਰੀ ਨਰਸਿੰਘਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 – ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(iii), 13(2) – ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ 477ਏ – ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਵਰਾਂਡੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ – ਅਭਿਯੋਜਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਮਣਿਪੁਲੇਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮਾਪ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਰਕਮ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(iii) ਰਵਾਨਾ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 477ਏ, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ – ਅਪੀਲ ਤੇ, ਫੈਸਲਾ: ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(iii) ਰਵਾਨਾ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ – ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ – ਹੋਰ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ – ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਆਈ.ਓ. ਨੇ ਕੋਈ ਆਪਰਾਧਿਕ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ – ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(iii) ਰਵਾਨਾ ਧਾਰਾ 13(2) ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ – ਹੋਰ, ਧਾਰਾ 477ਏ, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਹਿਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਝੂਠੀ ਐਂਟਰੀ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਛੱਡਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 477ਏ, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ – ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਨੂੰਨ – ਸਮਾਨਤਾਈ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ – ਫੈਸਲਾ: ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਵਿਕਸਤ ਹਨ, ਇਸ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ: 1.1 ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(ਦੂਜੀ) ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪੀਡਬਲਯੂ14, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਬਿੱਲ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੇਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦੇਖਰੇਖ ਹੇਠ 100 ਤੋਂ 125 ਪੰਚਾਇਤ ਕੰਮ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ-ਆਰਟੀਕਲ-2 ਵਿੱਚ ਐਕਸ-ਪੀ-22 ਤੋਂ ਐਕਸ-27 ਤੱਕ ਦੀ ਸੋਧ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ14 ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰੀ ਗਈ ਰਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕੱਠੇ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੈ, ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ, ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪਹਿਲੂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਇਰਾਦਾ ਨਾ ਲੱਭਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(ਦੂਜੀ) ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ। |ਪੈਰਾ 113-114|90-ਸੀ; 49-ਜੀ; 110-ਏ-ਬੀ]

1.2 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477ਏ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਜਨ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਝੂਠੀ ਐਂਟਰੀ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਛੱਡਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਜਨ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪੀਡਬਲਯੂ8 ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਹੀ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਪਿੰਡ ਮਾਨਕੋਟ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਿੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਪ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਲੇਖਾ ਸ਼ਾਖਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਸੁਰਜਨਪ

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ8 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ

ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅਨਿਯਮਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477ਏ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਟਲ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ **ਵਿਕਸਤ** ਨਾ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ8 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ 14 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵੀਕਾਰੋਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਕਤ ਸਵੀਕਾਰੋਕਤੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਨ। ਉਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਵੀਕਾਰੋਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ **ਵਿਕਸਤ**ੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਜੱਜ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 1, ਜੈਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਮਾਨਤ ਬੰਧ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 14-19, 25, 26]

ਜਯੇਂਦਰਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ (2019) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 535 : [2019]7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 309 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਲਾਅ ਰੈਫਰੈਂਸ

[2009] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1122 ਪੈਰਾ 22 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

[2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 309 ਪੈਰਾ 24 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1050 ਦਾ 2022।

ਜੈਪੁਰ ਬੈਂਚ, ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ 06.01.2017 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਐਸ.ਬੀ. ਮਿਸਕ. ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 800 ਦਾ 2013।

ਰਿਤੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਮਿਸ ਅਪਰਨਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਅਨੀਸ਼ ਰਾਏ, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਅਧਿਵਕਤਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

1. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਆਂਕ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 06.01.2017 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਿਆਂਕ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 24.10.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਐਕਟ, 1988 ("ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ" ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d)(ii) ਪੜ੍ਹਕੇ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ("ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ." ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਧਾਰਾ 477ਏ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਲਈ 5000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

3. ਸਪੈਸ਼ਲ ਜੱਜ, ਮਿਤੀ 03.06.2004 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਹੇਠਲੀਆਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ:

"ਪਹਿਲਾਂ 1994 ਵਿੱਚ, 25.04.1994 ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਆਪਰਾਧਿਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਕੋਟ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਵਰਾਂਡੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੇ 91,500/- ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ 15,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਸਟਰ ਰੋਲਾਂ ਵਿੱਚ 14,508/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ 18,994/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਵਾਊਚਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖਰਚ ਨੂੰ 33,502/- ਰੁਪਏ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਕਿ ਐਮ.ਬੀ. ਨੰਬਰ 51 ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 71 ਅਤੇ 72 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਦੁਆਰਾ 34,580.13 ਰੁਪਏ ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ, ਉਕਤ ਰਕਮ ਨੂੰ 34,580/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਸੋਧ ਕੇ 25,911/- ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਆਪਰਾਧਿਕ ਸਾਜਿਸ਼ ਦੇ ਅਗਾਧ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੁਰਜਨਪੁਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਨੇ ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਵਰਾਂਡਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ 80,000/- ਰੁਪਏ ਵਿੱਚੋਂ 28,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਗਾਊ ਰਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ 61,843.40 ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 7 ਮਸਟਰ ਰੋਲਾਂ ਦਾ ਖਰਚ 36,552/- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਵਾਊਚਰ 25,291.40 ਰੁਪਏ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਕਤ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਐਮ.ਬੀ. ਨੰਬਰ 51 ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 71-72 ਤੇ 68,776/- ਰੁਪਏ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉੱਤੇ, ਉਕਤ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ 68,776/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 45,582/- ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਸੁਰਜਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ 28,264.42 ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਮਾਨਕੋਟ ਵਿੱਚ 25,911/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜੋ ਮਾਨਕੋਟ ਵਿੱਚ 7,697/- ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸੁਰਜਨਪੁਰ ਵਿੱਚ 16,644/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ, ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 23,253/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜਿਸ ਲਈ ਵਾਧੂ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟਣ ਕਰਕੇ ਝੂਠਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਕੰਮ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 417, 477ਏ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਤੀ ਧਾਰਾ 120ਬੀ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(2) ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਜ਼ੀਦਗੀ ਲਈ ਹੈ।

4. ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਕੋਟ ਅਤੇ ਸੁਰਜਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਅਤੇ ਵਰਾਂਡਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਮਲਪ੍ਰੈਕਟਿਸਾਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ, ਮਾਨਕੋਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਪ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ 34,580/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 25,911/- ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਰਜਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ, ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ 68,776/- ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 45,582/- ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਿਸਟਰ ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ। ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪਰਾਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਖਾਸ ਜੱਜ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਖਾਸ ਜੱਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ।

6. ਮਿਸਟਰ ਰਿਤੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਮਿਸਟਰ ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-14 ਜੈ ਭਗਵਾਨ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਨਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

7. ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੰਗ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਦ ਦਾ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d)(ii) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477A ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਅਭਿਯੋਗ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

8. ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਇਸ ਲਈ, ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਸਮਾਨ ਆਦੇਸ਼ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

9. ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਤਿਰਿਕਤ ਅਧਿਵਕਤਾ ਜਨਰਲ ਜੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਨ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉੱਚੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ

ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ, ਆਪਣੀ ਖਾਲ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਸ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477A ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

10. ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਨਿਰਣੇ **ਵਿਕਸਤ** ਜਾਂ ਅਸੰਭਵ ਨਾ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਿਰਣਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਤੋਂ ਬਚੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਣੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਸਪੱ□ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜੀ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

11. ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(d)(iii) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਧਨਾਤਮਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਲਟਾ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੀਡਬਲਿਊ14-ਜੈ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਪੱ□ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿੱਧਾ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਬਿੱਲ ਵੀ ਸਿੱਧਾ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱ□ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਲਈ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਲਗਭਗ 100 ਤੋਂ 125 ਪੰਚਾਇਤ ਕੰਮ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦੇਖਰੇਖ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸ-ਲੇਖ-2 ਵਿੱਚ ਐਕਸ-ਪੀ-22 ਤੋਂ ਐਕਸ-27 ਤੱਕ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ14-ਜੈ ਭਗਵਾਨ, ਆਈ.ਓ. ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

"ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਆਪਰਾਧਿਕ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।"

12. ਪੀਡਬਲਿਊ14 ਹੋਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰੀ ਗਈ ਰਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕੱਠੇ ਸੁਧਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸਹਾਇ, ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

13. ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ,

ਦੋਨੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕੋਈ ਆਪਰਾਧਿਕ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਪੀ.ਸੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13(1)(ਡੀ)(ਦੂਜੀ) ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੈ।

14. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 477A ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਝੂਠੀ ਐਂਟਰੀ ਜਾਂ ਛੱਡਣਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, **ਪੀ ਡਬਲਯੂ8**-ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਜੋ ਸੀ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਵੇਗਾ **ਪੀ ਡਬਲਯੂ8-ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:**

"ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਨਕੋਟ ਅਤੇ ਸੁਜੁਰਪੁਰ ਦਾ ਐਮ.ਬੀ. ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 4.10 ਅਤੇ 19.10.94 ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਮੈਂ 17.2.95 ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵੇਰਵਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਐਮ.ਬੀ. ਨੰਬਰ 51 (ਲੇਖ-2) ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 71,72 'ਤੇ ਜੂਨੀਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੁਆਰਾ ਨਾਪ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੋ ਮੇਰੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ 25911/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 13422/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਐਮ.ਬੀ. ਵਿੱਚ ਐਕਸ ਤੋਂ ਵਾਈ ਤੱਕ ਦਰਜ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਨਕੋਟ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਜੇਕਰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਐਮ.ਬੀ. ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਐਮ.ਬੀ. ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਿੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਅਕਾਉਂਟ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਰਾਹਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉੱਥੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਥਾਂ (ਸੁਜੁਰਪੁਰ) 'ਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਉੱਥੇ ਪਏ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਐਮ.ਬੀ. ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਉਹ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੋਟ ਕੀਤੀ। ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਵਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ 6914/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੱਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ 40267/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਰਕਮ 47181/- ਰੁਪਏ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" 6914/- ਰੁਪਏ ਪੱਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਬੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਐਮ.ਬੀ.-51 (ਲੇਖ-2) ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ. ਐਨ. ਦੁਆਰਾ ਕੁੱਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰਕੇ 59273/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ 47183/- ਰੁਪਏ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਜੇ. ਐਨ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਨਿਰਮਾਣ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਦਕਿ ਮੁਸਟਰ ਰੋਲ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਣ ਸਮਗਰੀ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

15. ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਮਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਹੀ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਾਨਕੋਟ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਉਹ ਹੋਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਬਿੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਪ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਲੇਖਾ

ਸ਼ਾਖਾ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

16. ਪੀ ਡਬਲਯੂ-8-ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਨੇ ਹੋਰ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਚੌਕੀਦਾਰ ਜਾਂ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਟੀਆਂ ਵੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹੋਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ 6914 ਰੁਪਏ ਦੀ ਪੱਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ 40,677 ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਲਾਂਕਣ 47,181 ਰੁਪਏ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

17. ਪੀ ਡਬਲਯੂ-8-ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਨੇ ਹੋਰ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਿੱਧਾ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਮੁਸਤਰੀ ਰੋਲ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਰਮਾਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪੰਚਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

18. ਪੀ ਡਬਲਯੂ-8-ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਿਯਮੀ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

19. ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 477ਏ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਵੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਊ ਨਹੀਂ ਹੈ।

20. ਡਾ. ਮਨੀਸ਼ ਸਿੰਘਵੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਾਧੂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਲਈ, ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਇਕਸਾਰ ਹਨ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਧੀਮੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

21. ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਕਸਾਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਕਸਤ ਨਾ ਦਿਖਾਏ ਜਾਣ। ਇਕਸਾਰਤਾ, ਆਖਰਕਾਰ, ਵਿਕਸਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

22. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਹੇਸ਼ ਦੱਤਾਤਰੇ ਥਿਰਥਕਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਮਹਾਰਾ□ਟਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਿਦਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"ਜਿਥੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿਕਸਤ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਅਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਨਿਯਮਿਤਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਈਂ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਣਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਠਨਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਗੇ।"

23. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

29. ਫਿਰ ਵਿੱਚ ਐਚ.ਪੀ. ਐਡਮਿਨ. ਬਨਾਮ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [(1972) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 249 : 1972 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 88] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 256, ਪੈਰਾ 4)

"4. [...] ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਖਾਸ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਬਰੀਕਾਰੀ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਬਰੀਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਰੀਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ 'ਵਿਕਸਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰੇ'।"

30. ਅਨਿਰੁਧਾਲਮ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਸਾਧਨਾਥਮ [(1979) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 297 : 1979 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 454] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਉਂਦਿਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਹਾ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰ. 300, ਪੈਰਾ 4)

"4... ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲੇਨਰੀ ਹੈ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਚਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਬੁਲਾਹਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬਹੁਤ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਅੰਤਰਾਤਮਾ ਨੂੰ ਝਿੰਝੋੜਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਬਰੀਕਾਰੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜੇਕਰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਉਹਨਾਂ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ, 'ਵਿਕਸਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱ

31. ਫਿਰ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਬੁਲ ਨਾਥ [(1994) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 29; 1994 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਕ੍ਰਿ) 1585] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 33, ਪੈਰਾ 5)

"5. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 136 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ

ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਿਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਿਕਾਰਡ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਹਨ।"

32. ਪੱਤੱਕਲ ਕੁਨਹੀਕੋਯਾ ਬਨਾਮ ਥੂਪੀਯੱਕਲ ਕੋਯਾ [(2000) 2 ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 185] ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਪੀ. 186c-d) ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ,

"[i] ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਤੱਥ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਹੀ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਗੰਭੀਰ ਨਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਅਤ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਪਵਾਦ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

33. ਮਿਥਿਲੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਹਾਰੀ ਖਾਰੇ [(1989) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 95] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 99) ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਅਧੀਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

"ਜੇਕਰ ਫੈਸਲਾ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਅਸੰਬੰਧਿਤ ਸਬੂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਣਿਯਮਿਤਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਹੜੇ ਕਹੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਫ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਮੁਨਾਸਿਬ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਗੇ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਦੀ ਫੈਸਲੇ ਤੱਥ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਹਨ।"

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

24. ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਸ਼ੋਕਸਿੰਘ ਜਯੇਂਦਰਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਪਾਇਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

25. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵੇਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ

ਪੀਡਬਲਿਊ-8 ਮਿਸਟਰ ਮਹੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਾਥੁਰ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ 14-ਜੈ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਬੂਲਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਨ। ਉਕਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਬੂਲਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕ੍ਰਿਤਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

26. ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਮਾਨਤ ਬੰਧ ਮੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

27. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate